

Baltasis
marškiniais-
be skiriamųjų
ženklų
Impresarijus užrašai

GINTAUTAS KĖVIŠAS
BENDRAAUTORĖ ASTA ANDRIKONYTĖ

Sofoklis

VILNIUS 2024

Ši knyga nėra kokių nors laimėjimų ar nesėkmių apžvalga. Ji yra žiupsnelis per mano gyvenimą patirtų išpūdžių.

Jeigu ką nors nuveikiau ar laimėjau, tai tik dėl to, kad buvau apsuptas savo šeimos. Dėl to ir šią knygą skiriu savo žmonai Rūtai, kuri yra pati geriausia bendrakeleivė daugiau nei 45 metus, savo sūnui Martynui, kurio bendrystę labai vertinu, ir savo anūkams Tomui ir Danieliui, kurie suteikė naujos prasmės ir patirčių.

TURINYS

Vietoj įžangos	9
--------------------------	---

I dalis

LAIMINGAS BILIJETAS

Titanas tarp titanų	20
Iš dėstytojų – į vadybininkus	40
Dešimtmečių epopėja	46
Skaudi kaktomuša	52
Žavusis šoumenas	55
Talento spalvos	60
Bohemos numylėtinis	64
Tarp kultūros ir politikos	69
Į teatrą – per kliūtis.	74
Muzikas ir sodininkas	77

II dalis

VEIDAI IŠ SKIRTINGŲ PASAULIŲ

Sudievinas ir prakeiktas.	90
Neįmenama mįslė	94
Tūkstantmečio dėmė.	96
Skirtingos barikadų pusės.	98
Maištingi pakeleiviai	101
Batutos mohikanas iš Ravenos	106
Jauki užuovėja.	108
Likimo dovanos ir išdaigos	111

III dalis

REŽISŪROS MEISTRAI

„Madam Baterflai“ skrydis	120
Į plačius vandenis.	127
Danguje visi lygūs	129
Eksperimentai su scenos magu	132
Naujos žaidimo taisyklės	138
Rizika ir dividendai	142
„Žydės“ goltotos	144
„Salomėja“ ir Salomėja	147
Scenos vizionieriai	149
Kareiviška putra su genijumi	152
E. Nekrošiaus pasaulis	155

IV dalis

TARP SAVIŠKIŲ

Operos ateiviai iš dramos	162
Grikliai ir profesinė aistra	169
Draugystės – prie kavos	172
Karjeros gairė ir trauka	176
Mentorius ir svajonių partneris	180
Talentingi įpėdiniai ir svečiai	185
Teatro emocijų katilė	190
Vadovas ir nuodėmklausys	194
Legendos ir nauja karta	197
Dovana Lietuvai	204
Moka ne už darbą – už skonį	211
Susipynę keliai	215
Tarp dviejų epochų	220
Netikėti saldainiai	226

V dalis

NAUJI HORIZONTAI

Orkestrų Olimpe	232
Unikalus ciklas	235
Viešnagės nuotyčiai	237
Vertingos patirtys.	240
Operos žvaigždės ir mitai	245
Mitai ir tikrovė	249
Pandemijos kirčiai ir dovanos.	251
Virtuvės paslaptys	255
Partneriai, tapę bičiuliais	259

VI dalis

DISONANSAI

Renovacijos užkulisiai	266
Pirmeivių vargai ir atpildas	269
Medžioklė su varovais	271
Kyšojo politikų ausys.	278
<i>Post scriptum</i>	281

PRIEDAI

Įrašai iš Gintauto Kėvišo svečių knygos	290
Asmenybės	294
LNOBT premjeros 2002–2019 m.	325
Pavardžių rodyklė	335
Apie autorių	349
Padėka	351

Vietoj įžangos

Anksčiau nemaniau, kad reikšminga tai, kas praėjo, – rūpėjo tik tai, kas dar bus. Ketinimai užfiksuoti praeities įvykius ir įspūdžius vis užsimesdavo, nors ne vieną dešimtmetį buvau raginamas to imtis: aplinkinius intrigavo mano pažintys su žymiais pasaulio menininkais ir patirtys su jais bendraujant.

Pagaliau tam ryžausi, kai atsirado daugiau laiko, ne savo noru pasitraukus iš Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro vadovo pareigų ir pandemijai ilgam grąžinus į namus Vilniuje.

Niekada nerašiau dienoraščio, netyrinėjau savo nuotraukų albumų, kuriuose susikauptė tūkstančiai kadru. Klaidžiodamas praeities labirintais, aptikau juose ir sau pačiam netikėtų, kadais užmarštin nugrimzdusių gyvenimo akimirkų.

Imtis prisiminimų mane paskatino ir aptikti tvarkingai dėžutėse nuo batų sudėti senelio laišakai mano tėvui, rašyti 1945–1946 ir 1950 metais. Tuomet tėvas studijavo Kauno universitete architektūrą. Įdomu, kad senelis kreipėsi į sūnų oficialiu „tamsta“. Tai atspindi to meto bendravimo stilių.

Aš nepažinojau senelio – jis mirė, praėjus trims savaitėms nuo mano gimimo, tad jo garbei gavau antrąjį Izidoriaus vardą. Senelis buvo kilęs iš Kuršėnų, Žemaitijos, kur telkėsi Kėvišiai. XIX amžiaus paskutiniame dešimtmetyje jis emigravo į JAV ir gyveno Pensilvanijoje. Dirbo gamykloje ir buvo pakilęs į gana atsakingas pareigas. Ten susipažino su lietuve Pranciška Petraityte. Susituokę gyveno Pitsberge. Juos ir šiandien primena iš Amerikos parsivežti, senelių vedybų proga nutapyti portretai ir kelios išlikusios Amerikoje darytos nuotraukos.

Grįžę į Lietuvą prieš Pirmąjį pasaulinį karą, seneliai įsigijo žemės Žemaitijoje ir liko gyventi netoli Vieکشنیų. Mano vaikystė prabėgo klausantis močiutės pasakojimų apie jos kelionę į Ameriką ir kokia nuostabi ši šalis. Ji visada pabrėždavo, kad Amerika – jos antroji tėvynė, nors ten praleido tik kokius aštuonerius metus.

Kai Pitsbergo simfoninio orkestro kvietimu pirmą kartą apsilankiau Pitsberge, miesto centre pastebėjau pastatą, pažymėtą 1904 metais. Ant jo puikavosi senas, gal net tų laikų užrašas „Oyster bar“. Prisiminiau pasakojimus, kad senelis Izidorius labai mėgo austres.

Mama buvo kaunietė. Jos motina, mano močiutė Teofilija Preisaitė, buvo kilusi iš Karaliaučiaus prūsų, susituokusi su Antanu Čėsna, visą gyvenimą praleido Kaune.

Likimas man nepagailėjo staigmenų. Vos pradėjusį karjerą jis nubloškė mane į Monaką, kur netikėtai tiems laikams gavau pasiūlymą vadovauti koncertus rengiančiai agentūrai. Jau 1992 metais, kai Lietuva dar buvo gilioje ekonominių pasikeitimų krizėje, gyvenau neįprastai intensyvių ir visavertį gyvenimą Monte Karle. Likimas dosniai skyrė man XX amžiaus muzikos legendų – Mstislavo Rostropovičiaus, lordo Yehudi Menuhino, Krzysztofo Pendereckio ir daugelio kitų draugystę. Be iškilų asmenybių, darusių mano gyvenimą įdomų, šie prisiminimai netektų prasmės.

Žinoma, mano gyvenimą turtino ne tik įžymybės. Kiekvienas laikmetis kėlė savų iššūkių, įsiminė patirtomis istorijomis, suvedė su nuostabiais žmonėmis.

Visus tris savo karjeros dešimtmečius derinau valstybinę tarnybą su nepriklausomo impresarijaus verslu ir gyvenau pagal kitokius standartus, nei buvo įprasti mano profesijos žmonėms – to negalėjo nei suprasti, nei paaiškinti daugelis politikų bei visuomenės veikėjų. Tai teikė peno žiniasklaidai, kuri kūrė mitą apie mane kaip apie prieštarinę kultūros veikėją.

Tiesą sakant, tai buvo keista ir man pačiam – visą laiką svarsčiau, ar tai įmanoma, ar teisinga. Sau atsakydavau: juk taip gyvena daugelis mūsų menininkų, vadovaujantys valstybinėms įstaigoms ir kartu dirbantys kūrybinį darbą už papildomą atlygį. Ilgainiui tokių žmonių atsirado daug, ir ne tik mene. Neabejojau, kad elgiuosi teisingai.

Turbūt esu vienas iš nedaugelio, galinčių per savo patirtį apžvelgti Lietuvos kultūros paveikslą nuo pat nepriklausomybės iki mūsų dienų, nes daug metų vadovavau dviem kerti-
nėms šalies kultūros įstaigoms – Lietuvos nacionalinei filharmonijai ir Lietuvos nacionaliniam operos ir baleto teatrui, taip pat kurį laiką dirbau ir kultūros ministru.

*

Įdomu, kad daug ką mano gyvenime lėmė atsitiktinumai. Rimtai ruošiausi tapti architektu. Mano tėvas Napoleonas Kėvišas, žinomas Kauno architektas, vadovavo Miestų statybos projektavimo instituto Kauno filialo skyriui. Jam prižiūrint, buvo statomas Panevėžio dramos teatras, Kaune iškilo Nacionalinis M. K. Čiurlionio muziejus ir kiti svarbūs pastatai.

Braižyba ir tikslieji mokslai puikiai sekėsi ir man. Iš vidurinės mokyklos kone ryškiausiai prisimenu mokytojus, kurie neturėjo nieko bendra su menu, – savo pirmąją mokytoją J. Paurienę, fiziką V. Strolią, chemiką V. Širką. Visada maloniai prisimenu savo pirmąją fortepijono mokytoją Valeriją Samsonienę, nepaprastai švelnią, rūpestingą pedagogę. J. Gruodžio aukštesniojoje muzikos mokykloje (dabar – J. Gruodžio konservatorija) siekti kuo aukštesnių tikslų skatino Eugenija Matiu-
kienė, griežta pedagogė, senosios Kauno inteligentijos atstovė. Ji sekdamo, kuo užsiimu ne tik pamokų metu, ir neleisdavo man nutolti nuo instrumento.

Tęsti muzikos studijas J. Gruodžio aukštesniojoje muzikos mokykloje sutikau tik su sąlyga, kad galėsiu tęsti mokslus ir vidurinėje, nes nenorėjau prarasti galimybės savo ateitį sieti su architektūra. Buvau gavęs visus pagrindus architektūros studijoms. Specialiai mokiausi piešti, nes piešimas nebuvo mano stiprioji pusė. Važinėdavau į Vilnių pas žymų architektą, buvusį tėvo bendradarbį Vytautą Dičių, kuris tuo metu jau dėstė Vilniaus inžineriniame statybos institute (dabar – Vilniaus Gedimino technikos universitetas), o vėliau ilgą laiką buvo renkamas Lietuvos architektų sąjungos vadovu.

Mano gyvenimą kita kryptimi pasuko netikėta atostogų pažintis. Preiloje mamos sutikta anglų kalbos dėstytoja iš Maskvos Faina Narimanova, kilusi iš pasiturinčios Odesos žydų šeimos, nepaprastai išsilavinusi, su elitiniais Maskvos sluoksniais susijusi moteris, pasiūlė mane supažindinti su vienu didžiausių to meto Rusijos fortepijono korifėjų profesoriumi Jakovu Zaku. Nors ir matydamas daugybę mano lavinimo spragų, jis paragino mane studijuoti muziką.

Pasimokęs Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar – Lietuvos muzikos ir teatro akademija) pas jo buvusią studentę Olgą Šteinberg, turėjau tęsti studijas J. Zako klasėje Maskvos konservatorijoje. Bet profesorius netikėtai mirė, o mane likimas, baigus Lietuvos konservatoriją, nuvedė į Konservatorijos Klaipėdos fakultetą (dabar – Klaipėdos universiteto Menų fakultetas).

*

Mūsų konservatorijoje anuomet dirbo dvejopi pedagogai – vieni parūpindavę savo studentams gerus paskyrimus, pas kitus vertėjo mokytis dėl profesinio meistriškumo. O. Šteinberg buvo viena iškiliausių fortepijono profesorių ir viena šviesiausių

mano sutiktų asmenybių. Ji nesivėlė į intrigas. Iš O. Šteinberg gavau ne tik profesionalumo pagrindus – ji įskiepijo man vertybinius principus.

Buvo akivaizdu: nors buvau pajėgus studentas, mano pasirengimas skyrėsi nuo baigusiujų M. K. Čiurlionio menų mokyklą, kuri buvo pati geriausia ir perspektyviausia tarp šio profilio mokyklų Lietuvoje, stipriai atsiplėšusi nuo tuometės muzikinio ugdymo sistemos. Vis dėlto O. Šteinberg labai stengėsi, kad tobulėčiau, tikėjo, kad galiu tapti geru pianistu.

Į Klaipėdą pasiprašiau pats, nes tikėjausi ten gauti tikslią vietą į Gnesinų muzikos instituto Maskvoje (dabar – Rusijos muzikos akademija) aspirantūrą – mūsų konservatorijos rektoratas buvo numatęs po studijų mane išsiųsti į Kauną. Paskyrimą ten jau buvo įteikęs mano būsimai žmonai Rūtai, nors ji buvo vilnietė ir jau turėjo darbo sostinėje kaip fortepijono pedagogė. Turbūt tada pirmą kartą patyriau skaudžią neteisybę: buvau vienas pažangiausių studentų, bet mano gyvenimą sudėliojo kiti.

Į darbą Klaipėdoje važinėjau kiekvieną savaitę penkerius metus iš Kauno: antradieniais išvažiuodavau, ketvirtadieniais grįždavau – viskas vyko kaip Jacko Kerouaco „Kelyje“. Su bendrakeiviu Rimantu Karaška stabdydavome plente pakeleivinius sunkvežimius. Kartą Kryžkalnyje teko stovėti kone valandą 25 laipsnių šaltyje.

Nepasakyčiau, kad vargau – toks buvo mano pasirinkimas. Klaipėdoje dirbau penkerius metus, ten patyriau, kas yra rutina. Bandymai rodyti iniciatyvą, rengti koncertus atsimušdavo į abejingumo sieną – niekam to nereikėjo. Visi buvo įpratę prie ramaus, uostamiesčiui būdingo, šiek tiek provincinio gyvenimo. Man jau tada norėjosi daugiau, kad gyvenimas būtų intensyvus ir įdomus. Matyt, tai ne tik charakterio bruožas, bet ir fizinis gebėjimas daug dirbti.

Savo pasiekiau – patekau į Maskvos aspirantūrą pas puikius profesorius Leonidą Brumbergą, Jevgenijų Libermaną, kitus.

*

Kartėlis, kai baigus studijas mane lyg ir nepelnytai išsiuntė iš Vilniaus, buvo visiškai niekai, palyginus su tuo, kas manęs laukė ateityje. Beje, vos tapęs Nacionalinės filharmonijos vadovu, sulaukiau ir pasiūlymo dirbti Valstybinėje konservatorijoje Vilniuje. Matyt, niekas netikėjo, kad kada nors užimsiu šalies muzikos gyvenime svarbias pareigas. Vis dėlto darbas Fortepijono katedroje man nebuvo mielas, todėl ten neužsibuvau.

Staiga mano gyvenimas pasikeitė kaip kino filme: būdavo taip, kad ryte pusryčiaudavau Monake, per pietus atsirasdavau Paryžiuje, o vakare – Londone. Vėliau toks gyvenimo ritmas tapo įprastas, bet iš pradžių tai atrodė neįtikėtina. Šiandien būtų sunkiai įsivaizduojama, kad nacionalinės įstaigos vadovas kartu dirbtų ir privačiame biure užsienyje, kaip aš anuomet Monake.

Kultūros ir švietimo ministras Darius Kuolys anuomet mąstė nestandartiškai ir įžvelgė daug naudos – ne tik man asmeniškai, bet ir platesniu, visos muzikinės kultūros aspektu. Jam tada sakiau: „Gavau pasiūlymą, kurio negaliu atsisakyti, bet jeigu manote, kad galiu šiuo gana sunkiu kultūrai metu būti naudingas, vadovausiu ir Filharmonijai, galiu be atlygio.“ Darius linktelėjo ir jam būdinga maniera tarė: „Darykime taip“.

Niekada nebuvo abejingas karjerai, bet nesiekdavau pareigų bet kokia kaina. Nuo Monako laikų iki šiol darbas man – tarsi mėgstamas hobis. Gal iš dalies ir dėl to, kad esu linkęs visada matyti gyvenimą šviesesnį, negu jis yra iš tikrųjų, idealizuoju žmones, ne visada įvertindamas jų tikruosius, kai kada ne pačius geriausius tikslus. Tačiau jei kuo nusiviliu – visiems laikams ir kelio atgal nebėra.

Nepriklausomo impresarijaus veikla, kuri įgavo pagreitį sūnaus Martyno įkurtoje įmonėje „Riverside Music“, teikė ir tebetiekia didžiulį malonumą, kad galiu dirbti tai, kas labiausiai patinka ir ką geriausiai išmanau – kurti veiklos strategiją, planuoti projektus, bendrauti su menininkais, kasdienius darbus, kurių yra labai daug, paliekant Martynui ir projektų vadovei Agnei Pikturieni. Pačioje veiklos pradžioje dirbau vieniui vienas, net be asistento. Kai sutartims reikėdavo juridinio asmens, samdydavausi Šveicarijoje registruotos kompanijos „Interarts Riviera S.A“ paslaugas.

Iš pradžių nelabai norėjau, kad sūnus dirbtų su manimi. Kaip ir mano tėvas, buvau įsitikinęs, kad kiekvienas turi rinktis savo kelią. Martynas studijavo verslo administravimą, medijas ir komunikaciją, o su muzika, nors ir turėjo pradinį muzikinį išsilavinimą, bendravo fragmentiškai. Jis vis užsimindavo, kad nori dirbti kartu, ir atsisakė darbo nacionalinėje televizijoje. Leidau jam darbuotis savarankiškai, nieko pernelyg nepatardamas, ir jis sėkmingai susidorojo su visais iškilusiais keblumais, įgijo reikiamos patirties ir mes tapome partneriai.

*

Dar gūdžiu sovietmečiu, būdamas paauglys, kai nebuvo jokių galimybių išvykti svetur, buvau numatęs dešimt miestų, kuriuos svajojau aplankyti. Tai buvo Paryžius, Londonas, Roma, Barselona (tėvas vis pasakodavo apie fenomenalųjį architektą Antonio Gaudi), Atėnai, Sidnėjus (girdėjau apie įspūdingus operos rūmus), Niujorkas, Rio de Žaneiras, Singapūras ir Tokijas.

Prasidėjus atšilimui ir prasivėrus sienoms, 1989 metais, leidomės su žmona Rūta „Moskvičiumi“ į Paryžių per aštuonias šalis. Tą automobilį mums nupirko tėvai. Jis traukė visų dėmesį.